

ACC. N:R M. 15953: 1-5.

Landskap: Skåne Upptecknare: A. Ivar Johansson, Håssleholm
Härad: V. Gönge Berättare: " " " "
Socken: Meathövad m. fl. Berättarens yrke: folkkokare
Uppteckningsår: 1963 Född år 1897 i Meathövad

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jordhus m. m. s. 1-5.
Tjvar. s. 5.

LUF 116.

17-63

Skriv endast på denna sida.

L. U. 116

I Vankiva minns jag inte mer än en jordstuga, som begravades efter
1980 nämlijen Perilla Kivansons på Vankiva Id. Den ser ut som på 1930-talet,
fotograferad av Pehr Johanson, i en av hans (O. Gönge) årsböcker på
30-talet. Men det fanns många andra stugor o torpetab-
lar i socknen i Vankiva.

Teastugor ty, där jag är född, brändes i slutet av september 1677
inledningen av svampkruken i byn eller av Karl XI:s sluffexpeditionen /vä-
ligen följande stugor minns jag, att den brändes av "vickligt folk". Det
kan vara en gissning, men det fanns i byn en hel del jordkällare, om
vilka det råder att folk bodde i dem, och det är troligt att dessa jordkällare
var från 1600-talet. Tunnat var av bok och murkonstruktionen på
sidorna under sparrivtaket var mycket primitiva. Mitta några av
jordkällarna hade takning men detta var troligen av senare datum.
Den källare var ingårda i runda backar och hade en murad
gavel med dörr. Det finns två till tre ^{typer} källare bevarade
särskilt i Teastugor. Där har funnits ett spår av källare av nästan
och redan jord. En sådan källare ser vi med i min ungdom.

Aug 116

Lg T 116

Den hade som sak en fjä-åtte hoga, flata stenar, och denna
källare hade flyttats vid mätningen", då torpet skulle flyttas
för att komma på rätt grund och ut. Fax hade reda på
att dessa stenar var märkliga. Hans far hade flyttat dem, då
torpet flyttades (holjen på stenvagn, som de alltid höll sig med
samma, bakändan på vagnen trösktes upp med hjälp av järnspett).
Fax var kanske tvivsam om flyttningen och nedrivningen av
källaren, men den användes inte, och vi behövde de långa
stenarna till en bro över bybächen. De flata stenarna var
tre åttio långa, och hade fått av "smagubben" sin julskulturfest
samlig torp uppsä i skogen i Åsarp, och denna by, tror jag, hade
uppskommit i samband med svapphansfesten. En kvinna
f. 1836, hannesmor f. i Julskulturfest 1812, hade mött svapphans
då hon var, och de hade "hållit kvardel" / till det nya torpet, där
hon omvände upp en ny källare, och murarna finns delvis kvar.
Den såvda "kallan" i Åsarp hade ännu inte nått källaren
men tillbygget, där linet bröskades, var länge sedan fäst.

L N F 116

Det finns nog en backstuga i Mattevads socken, byggd omkring 1860. Nu användes den inte som bostadshus, men den begravades till omkring 1935. Den byggdes av Andreas Gunnson i Gåstorp. Han var född 1827 i Rönns socken. Ena väggen ut mot gården var utgrävd i backen. Möjligen finns ännu en sådan byggnad i Gåstorp, byggd på utskottet från 1850. På murens och på en kvinnas bodde i en källare med rummet på två sidor. Väggen mot jordväggen murades och tätades med leror. Källaren var uppförda. De kops ut som allmänningar vid värdningen och hövdes till en viss höjd. I regel använde man också något kalk ålminstörre för upputsningen på yttresidan.

När de källare under husen fanns i de flesta bostadshus i Mattevads socken, men på 1700-talet hade man stengolv av flak svartkalk. Under någon av stenarna hade man ett hål, en liten gång, och där förvarade man av gammalt en del värdesaker. Om husen skulle brännas, kunde dessa saker bli bevarade, t. ex. pengar av smält metall. I gammalgård hemma fanns bara en liten källare vid köket och den hade förmodligen grävts 1842. En jordkällare låg 100-150 m ifrån gården.

L.M. 1116

De fjärraste jordhållarna var säkert mycket gamla, och de äldsta jag sett mycket primitiva murar. Fönstren hade de inte haft. Dörren var hängd i ett stolparverk. Det fanns nästan ett litet förrum, fast. Denna packades på vintern med kuller. På vintern köp man med gummen en ludda från loftet (i den jordhållaren som fanns hemma, innan omkr 1905) för att hålla det potatis. Det låg annars kuller på loftet för att kyllan inte skulle tränga in. Jag tror att dessa hållare tidigare haft näver och jordkäll, men det minns jag inte säkert. Troligen kunde man bo i en sådan bostad över en vinter, då byggnaderna brunnit. Jag tror att man hade några kvävar och ^{ställe med} näver och sedan källor med jord. I min barndom fanns där plöglat trästoft och spårverk från ^{öppna} fram, som låg på murarna, samt kvävar, som gick ända till marken samt till ^{gator,} att bygga sidorna hos hade man låtit sig under krigstiden, de berättade om de gamla gråttbyggnaderna.

L. U. F. 116

Som hällare var dessa bättre än de man byggde under
 husen. Så samledes inte så mycket "fylle" (= vittor o mön) på
 gammalt vin de frostfria. De låg alltid ett stycke från gården
 för att vara en reserv i händelse av eldsvada. Men i Hus-
 köp hade de bevis av "Gunnar präga" som gick i hällare
 och potatis husen på vintern. Gunnar Johansson dog
 på plattorätt i Kirklänket 1840, han hade misshandlat en
 son, då han uppat en av sönernas tjuragömmor, ^{Gunnar} Hans far
 var en väl förstående kumbraman, ^(Johan Gamalsson) men huskunn
 ansågs
 vara mindre pålitlig, ett par söner tillhörde tjurvalderna, som
 vägrade i bygden i samband med byarnas och gårdarnas
 utflyttning 1830-40 talet, märkestjuren Israel Kemansson
 höfklagen i Husköp en gång.

Det talades om att tv- och häckbruk beaktades med från
 Kubber, men närmare detaljer känner jag inte till.